

Fatumer

Setembre 2022 | 3.5 € IVA Inclòs | REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI | Número 105

EDITA

ASSOCIACIÓ CULTURAL PI DEL BROI
 www.fut-es/~acpibro
 C/e: acpibro@fut.es
 http://www.webfacil.tinet.org/acpibro
 facebook // pi del broi

Totes les opinions, suggeriments i articles signat són responsabilitat dels seus autors. Lo Fatumer els publicarà sempre que siguin respectuosos amb les persones i institucions.

CONSELL DE REDACCIÓ

Selvi Alcon, Marifé Altadill, Agustí Colell, Joan Ferré, Magda Ferré, Ramon Hernández, Marc Martínez Aroca, Antònia Serres i Laura Vallespí.

COL-LABORADORS

Àngel Altadill, Eleuteri Martínez, Assumpció Palau.

PORTADA

La processó de Sant Llorenç a la Festa Major.

FOTOGRAFIES

Antònia Serres

CONCEPCIÓ GRÀFICA I IMPRESSIÓ

Optim Studio, SL

TIRADA

300 exemplars

SUSCRIPCIÓ ANUAL (4 números)

12€

DIPÒSIT LEGAL

T-1436-95

ISSN

2013-6552

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

CONSELL COMARCAL DE LA TERRA ALTA

AJUNTAMENT DEL PINELL DE BRAI

Diputació Tarragona

COMPROMÈS AMB L'ÈTICA PERIODÍSTICA
 Consell de la Informació de Catalunya

Editorial

Col·legi de periodistes de Catalunya (CPC) i el Consell de la Informació de Catalunya (CIC) consideren necessari compartir amb la ciutadania les següents consideracions:

Existeix un vincle imprescindible entre l'exercici del periodisme i la democràcia. Entre el periodisme responsable, honest i compromès amb ètica i l'exercici de la democràcia. Les males pràctiques d'una minoria de periodistes de mitjans de comunicació no només perjudiquen la credibilitat del conjunt de la professió, sinó que malmeten la democràcia.

El CPC i el CIC recordem que la immensa majoria de periodistes estan compromesos amb la democràcia i els valors ètics. Les escoltes, però, revelen que a l'hora de construir mentides i intoxicar i manipular a la ciutadania, les clavegueres de l'Estat han comptat amb la complicitat d'alguns responsables de mitjans, periodistes, articulistes i tertulians. Sense la seva complicitat, les clavegueres de l'Estat no haurien aconseguit els seus objectius. I el més greu és que, en la majoria dels casos, els periodistes i mitjans implicats saben que es tractava d'informacions falses i en feien difusió.

L'ecosistema mediàtic actual pateix una opacitat que oculta, sovint, els veritables interessos d'alguns mitjans de comunicació que actuen com a òrgans de propaganda. Aquesta tendència s'ha agreujat quan han irromput a l'àmbit digital suposats mitjans que contribueixen a la degradació democràtica, la propagació de l'odi i la manipulació. Són mitjans que responen als interessos de determinats grups de pressió econòmica, i que tenen com a única funció desgastar càrrecs públics que posen límits al seu poder.

Considerem que és necessari una regeneració democràtica i que aquesta no és possible sense, a la vegada, una regeneració del periodisme al nostre país. El CPC i el CIC es comprometen a impulsar aquest procés de reflexió col·lectiva.

Sumari

EDITORIAL	1
LA NOSTRA TERRA	
La jota del Pinell, l'ànima d'un poble festiu (I)	3
Els corrals de bestiar del terme	5
Família de Peret de Camilo i Emília de Roquetes	8
Marges del terme (I)	9
FESTA MAJOR	
Exposició: la festa dels quintos	10
Presentació d'Episodis d'història del Pinell	11
Carroces	12
Fotos actes Festa Major	13
COL-LABORACIONS	
Any nou, vida nova	14
Associació La Roldana	15
NOTÍCIES	
35è Aniversari de l'Ull de Bou	16
Acte sobre la Batalla de l'Ebre	17
Una nova centenària al Pinell	18
El projecte Nilak al Pinell	18
El carrer de la Botera	19
ACTES DELS PLENS DE L'AJUNTAMENT	20
EL TEMPS	22
PASSATEMPS	23
INFORMACIÓ D'INTERÈS	24
SOLUCIÓ AL QUI ÉS QUI	24
COL-LABORADORS	25
PLANTES DEL TERME	27
INDRETS DEL PINELL	27
CONTRAPORTADA	28

La jota del Pinell, l'ànima d'un poble festiu (I)

Lluna Fabregat Arnal

La plaça de l'església està plena de gent. Es nota que és dia de festa. I és que els habitants del Pinell de Brai es reuneixen per veure un espectacle cultural, artístic, tradicional i familiar. Ho fan per Sant Antoni, Sant Llorenç, la festa dels Quintos i, de vegades, en trobades intercomarcals. Les escales de l'Església estan ocupades per gent de totes les edats com si es tractés d'unes graderies. A més, un seguit de cadires ronda la plaça, on s'asseuen les persones grans. Darrere, els familiars i aquells que han arribat a última hora o s'hi han sumat d'imprevist també podran gaudir de la festa.

Manuela Martí, vilatana del Pinell de Brai i exballadora de la jota del poble, explica que, encara als 87 anys, no es perd mai aquesta celebració. "Sempre he anat a veure ballar, encara hi vaig ara. Abans, m'asseia a les escales, però ara ja no puc, que no m'aixecaria" relata Manuela. De fet, la veterana s'emociona en veure que la dansa és viva i la ballen persones de totes les edats: "Ara és molt bonic perquè balla molta gent: crios, casats i fadrins. És una cosa que qui ho sent, ho sent. A mi, les comes me ballen, però no ballo perquè no puc".

Així doncs, mentre el públic com la Manuela espera, els balladors entren a la plaça acompanyats pels músics mentre saluden la família i els amics i exhibeixen els seus vestits tradicionals.

Les dones llueixen un mantó de Manila posat "a la manola" i subjectat per una agulla de pit. Dit d'una altra manera, amb les puntes creuades pel darrere i posades sobre les espatlles. Respecte a la indumentària, David Arnal, autor del treball "Cap de Dansa del Pinell de Brai", ballador de jota i músic del Col·lectiu d'Animació l'Ull del Bou, afegeix que "les dones porten arracades de pagesa", que "solen fer-se un monyo anomenat picaport" i que els mantons, que "solen ser un regal que tenen les noies de la vila des de ben jovenetes", solen ser diferents ja sigui "pels brodats o els colors".

En canvi, els homes vesteixen amb camisa blanca, gipó negre i faixa a la part superior. També duen pantalons de calça curta i espadnyes de pagès. Tanmateix, David Arnal en destaca el lluïment del "mocador de quadres al cap" i recalca que la vestimenta masculina ha canviat segons l'època, ja que durant un temps "era típic anar mudat per ballar a plaça".

Enmig de l'expectació, els nervis i la il·lusió omplen l'escenari. La música dona el tret de sortida i s'inicia el Cap de Dansa del Pinell de Brai.

Sandra Arnal i Josep Arnal dirigits al Cap de Dansa vestits amb la indumentària tradicional. Imatge cedida per Sandra Arnal.

Un símbol festiu identitari

La jota, originària del segle XIV i popularitzada a Catalunya al segle XVIII, s'ha mantingut amb el pas dels anys no només al Pinell de Brai sinó a tots els pobles de les Terres de l'Ebre. Cel Prieto, balladora jove de la jota del Pinell, afirma: "Per aquesta zona, cada poble té la seua jota, és un símbol d'identitat". De fet, Cel reconeix que li encanta ballar-la perquè "és la del Pinell, la del meu poble". David Arnal afegeix que "la jota és un ball tradicional que tenim a les Terres de l'Ebre" i que ballar-la "te fa sentir d'un lloc". Un sentiment que Magda Ferré, fundadora de l'Associació Cultural Pi del Broi i el Col·lectiu d'Animació l'Ull del Bou, també comparteix: "La jota és un arrelament de la meua vida, de les tradicions i la cultura del Pinell". Però, Magda lamenta que aquest sentiment "minvi" amb les "noves generacions". Tot i això, reconeix que "és un tret identificatiu i de festa". Aquesta opinió coincideix amb la de Manuela Martí, que conclou que "si no hi ha jota, no és festa".

Es tracta d'una tradició que es manté viva gràcies a les entitats culturals del poble. Les més importants en el seu procés de recuperació han sigut l'Associació Pi del Broi i el Col·lectiu d'Animació l'Ull del Bou, que han col·laborat per conservar gran part dels costums del poble. En aquest sentit, la seva labor ha estat exitosa. El ball tradicional mai ha deixat de dur-se a terme. Malgrat les circumstàncies socials adverses com va ser la Batalla de l'Ebre o, recentment, la crisi ocasionada per la COVID-19, el ball s'ha mantingut. Com assegura David Arnal en el seu treball, "hem de plantejar l'excepcionalitat dels fets i no considerar que s'arribés a perdre la tradició".

Angels Benaiges i Bruno Arnal ballant la jota a la Festa de Quintos el 8 de desembre de l'any 1969. Imatge cedida per Angels Benaiges.

Del festeig a la xalera

La jota és una dansa que es ballava tradicionalment en parelles d'home i dona i que, majoritàriament tenia una voluntat social destinada al festeig al poble. Els nois solien demanar ballar a la noia que els agradava. L'anaven a buscar a casa i li portaven un clavell. En agraïment, les dones els regalaven un cigar havà als balladors i anaven junts al Cap de Dansa.

David Arnal explica que la funció d'aquesta dansa ha canviat i que ja no es tracta d'un "ritual de festeig" sinó que esdevé una "tradició". Per aquest motiu, la ballen parelles o, de vegades, trios que poden estar compostos per persones del mateix sexe si resulta oportú.

Segons Cel Prieto, actualment, es considera més important ballar i "xalar" que "festejar". "La jota és símbol de festa, felicitat i alegria. La qüestió ja no és festejar sinó ballar-la i passar un moment xulo" assenyala Cel.

Aquest canvi té una base generacional i s'adequa a l'època actual. En aquest sentit, David Arnal, considera "lògica" aquesta diferència: "És normal que aquest tipus de coses es modifiquin amb el temps i es posin d'acord als temps actuals". No obstant, Magda Ferré assenyala que "encara hi ha gent que ho conserva" i que "fins i tot ara, ballen parelles oficials o reals o algun noi busca aquella xiqueta que li agrada per ballar la jota i això és molt bonic.

Continuarà...

Els corrals de bestiar del terme

Antònia Serres Buenaventura

Els ramats de bestiar constituïen en el passat un important suport a l'economia familiar i també contribuïen als ingressos municipals, ja que l'Ajuntament subhastava les pastures de les serres. Per això queden les restes de nombrosos corrals distribuïts per tot el terme. Sobretot es trobaven a les finques situades a la vora de les serres com a l'**Algar** (a Pàndols), lo **Prat** (als Aguilars i a l'obaga de l'Argila), lo **Broi** (la Mola del Broi i el Cugot), lo **Mas de Moteller** (a Cavalls), **Planes de Móra** (a Cavalls i a Coves Roges).

Distribuïts per les partides de terra del terme o les afores del poble trobem les restes de seixanta-vuit corrals que foren utilitzats en diferents etapes. L'any 1906 en consten 21 inscrits al Registre Fiscal¹. Els propietaris de la finca podien disposar d'un ramat propi o arrendaven el corral als pastors per tancar el ramat per un període de temps. Algun pastor d'Horta baixava a l'hivern a pasturar per obaga de l'Argila i els Aguilars i tancaven els ramats al corral de Mossènyer.

Noms dels corrals²:

Els corrals eren coneguts pel nom del propietari de la finca, de mitjans del segle passat, tot i que alguns s'han venut i ara el propietari és un altre. La majoria estan en runes, només alguns s'han rehabilitat com a habitatge.

Amàlia, Arnal, Barro, Bernabé, Bernabé de la Rossario, Bessona, Borretes, Calil, Calvo, Carnisser, Cassiano, Corrala, Escalet, Espinós, Estevet,

Flanxo, Fucho, Fernando del Marge, Garbí, Joan Serres, Jover, Llafega, Macarí, Marcel·la, Marcel·lí, Mossènyer, Monco, Montagut, Montagudet, Mingarra, Pantoca, Pasqual, Pataca, Pau, Peret, Picaïta, Pinet, Prieto, Punta de Gaspar, Rei, Roc, Sarraco, Segura, Serafín, Simó, Suano, Tivenxar, Tomaset, Venta, Venta del Riu.

Corral de Roc a la Solana.

¹ Registro Fiscal de todos los solares i edificios de Pinell, núm. 319-320-321 (1906). Fons d'Hisenda. AHT.

² Serres Antònia. *Els noms de lloc i de persona del Pinell de Brai*. Ed. Associació Cultural Pi del Broi, 2010. Pg. 141-142.

Caseta i corral al Pla de la Marta.

Partides del terme on es trobaven els corrals

- **Aguilars:** caseta i corral del Tivenxar.
- **Aigües Vives:** casa-corral d'Espinós, Miguel Amposta Serres (R.F. 1906).
- **Algar:** corral de Barro, (ara de la Magda i Goro). Caseta-corral de Borretes, Ramon Montagut Bargalló (R.F. 1906), (avui de German). Caseta i corral de Roc, venut a uns forasters.
- **Broi:** corral de Bernabé (abans era de Bolo). Corral de Futxo, Jaime Fucho Cots (R.F. 1906.), avui de Manuel Amposta. Casa i corral de Marcel·la, Manuel Ferré Badia (R.F. 1906). Corral de Joan del Tivenxar.
- **Calçons:** corral del Bessona, Bruno Alerany Montagut (R. F 1906), avui d'uns estrangers.
- **Camí de Gandesa:** corral de Bernabé de la Rosario.
- **Camp Roig:** caseta-corral d'Escalet, Lorenzo Serrà Vinaixa (R.F. 1906). Caseta-corral de Peret, venut a uns holandesos.
- **Cugot:** corral de Casiano.
- **Domenge:** corral de Flanxo, avui de Daniel Saura. Caseta i corral de Montagut, José Alcoverro Font (R.F. 1906).
- **Escomes:** la Corrala de Flanxo, Juan Francisco Serres Montagut (R.F. 1906). Avui de Paquita Vandellòs Clua.
- **Estolls:** caseta-corral de Fernando del Marge, avui de Llonch.
- **Flors d'en Rella:** corral d'Escalet.
- **Fonollar:** caseta i corral de Pere del Tivenxar.
- **Fontanelles:** corral de la Venta, avui de Maria March Luengo.
- **Gramenal:** corral de Joan Serres, Valero Álvarez Álvarez. (R.F. 1906).
- **Lloba:** caseta i corral de Suano, Juan Bautista Espinós Amposta (R.F.1906).
- **Llumaners:** corral de Pantoca.
- **Mas:** corral del Rei, Salvador Martínez Mañà (R.F.1906).
- **Mas de Moteller:** corral de Marcel·la, Manuel Ferré Tramunt (R.F. 1906). Corral de Mingarra. Corral de Pantoca, Ramon Pellisa Pellisa R.F. 1906, avui de Baptiste de la Macaria.
- **Mas d'Oliver:** corral de Jover, ara d'Agustí d'Andreu.
- **Muntaneres:** corral de Sarraco, venut a una francesa.
- **Murta:** caseta i corral de Llafega que ha passat per diversos propietaris. Corral del Rei, Esteban Martínez Montagut (Padro 1935).
- **Paracolls:** corral de Pantoca, Ramon Pellisa Pellisa (R.F. 1906). Després de la Beniteta i ara de Josep Martínez Vallespí.

- **Planes de Móra:** casa-corral de l'Amàlia, Josep Vallespí Argullós (R.F. 1906). Casa-corral de Tomaset, al Pla de la Marta. Corral d'Estevet a Planes de Móra de Dalt. Caseta-corral de Marcel·lí.
- **Portella:** caseta-corral del Monco.
- **Prat:** corral i mas del Calvo. Corral i mas d'Espinós, ja al terme de Prat de Comte. Avui de Julio del Pausenc. Casa-corral d'Arnal, vda de Juan Guarí Arnal (R.F. 1906). Mas i corral de Garbí. Mas-corral de Mossènyer, venut a Manuel Vallespí Espinós. Mas i Corral de Pasqual. Mas i corral de Pataca, avui d'uns estrangers. Corral de la Venta del Riu.
- **Quatre Bancals:** corral de Macari. Caseta i corral de Sarraco, Juan Montaña Amposta (R.F. 1906).
- **Punta:** corral de Gaspar, Domingo Martí Borrull (R.F. 1906).
- **Ramer:** corral de Jover, avui de Josep M. del Massís. Corral de Simó, Simón Altadill Martell (R.F. 1906).
- **Ribassos:** caseta-corral d'Espinós, Miguel Amposta Serres (R.F. 1906). Avui de Gabriela.
- **Serra de Cavalls:** corral de Segura.
- **Solana:** corral de Roc, Domingo Vallespí Bonet (R.F. 1906)

- **Vall de Marco:** corral de Joan Serres, Valero Álvarez Álvarez (R.F. 1906).

Alguns corrals ocupaven coves del terme que tancaven amb un marge, com és el cas de la cova de l'Algar, als cingles de Pàndols; la del carnisser, al barranc de Pàndols; la del racó de rambla, al barranc de Cavalls; i la dels Estrets, al costat del Canaletes.

Corrals situats al nucli urbà o als afores del poble

- Entre el carrer del Bonaire i el barranc: corral de Macari, avui de Bruno Arnal.
- Entre el carrer del Pilonet i el barranc: corral de Pau, avui de Doménech i Diana. Corral de la Picaita.
- Al camí de les Vinyetes: caseta i corral a l'era de la Simona.
- Entre el carrer de l'Hospital i el del Bou: corral del Carnisser, Francisco Muñoz Olesa (R.F. 1906).
- Entre el carrer de Tortosa i el barranc, al Solanet: corral de Serafín, venut a Joan de Calil.
- Camí de les Eres: corral de Bernabé, ara ca la Mònica d'Andreu. Corral de Serafín, ara de Prieto.
- Carrer de Pau Casals: corral de Flanxo, avui casa de l'Araceli de Paloma.

Mas de Pere del Tivenxar, al Fonollar.

- Carrer de Sant Domènec: corral de Flanxo, ara ca la Rosó.
- Carrer de Miravet: corral de Flanxo. José Mª Serres Alcoverro. Avui ca José Ramon Pellisa.
- Entre el camí del cementeri i el dels Estolls: corral d'Espinós, actualment de Paquita Fucho Borrull.
- Carrer de la Posada: corral de Montagudet al pati interior.
- Carrer de Sant Llorenç, corral als baixos de ca Espimós i corral de Pantoca, avui ca la Glòria de Miranda. Corral de Pasqual.
- Carrer de Lleida: corral a la part de baix de l'Olla de Joan Serres.
- **Espinós** amb corrals a (Aigües Vives, Mas del Coll i afores del poble).
- **Flanxo** (Domenge, Corrala i tres a l'interior del poble).
- **Joan Serres** (Gramenal i Vall de Marco).
- **Jover** (Ramer i Mas d'Oliver).
- **Marcel·la** (Broi i Mas de Moteller).
- **Pantoca** (Mas de Moteller, Paracolls, Llumaners i als afores del poble)
- **Rei** (Mas i Murta.)
- **Roc** (Algar i Solana).
- **Sarraco** (Quatre Bancals i Muntaneres).
- **Serafín**, (Solonet i al camí de les Eres).

Famílies amb més d'un corral

Algunes famílies benestants disposaven de més d'un corral, la qual cosa indica que també disposaven de terres suficients per a la pastura, eren les següents:

- **Escalet** amb corrals al Camp Roig i a Flors d'en Rella.

Molt diferent és la situació actual, quan només queda al poble un pastor: Delmir Prieto³, amb un ramat de 480 caps de bestiar, majoritàriament ovelles que tanca al corral del camí de les Eres, i a l'estiu porta a pasturar als Ports, a la zona del Montsagre.

³ Serres Antònia. *Viure i treballar al Pinell*. Ed. Autora. Ascó 2021, pg 105-113.

Família de Peret de Camilo i Emília de Roquetes

Típica fotografia que penjava a la paret d'alguns menjadors de les cases. Aquesta de l'any 1947, correspon a la família de Pere Serres Borràs, de Camilo i Emília Amposta Clua, de Roquetes. Van tenir dos fills, Guillermo casat amb Teresa Montaña March, del Marrojar, pares de M. Fernanda i Rosendo. La filla, Dolores, casada amb Llorenç Ferré Martí de Bonico, van tenir dos fills: Gerardo i Magí.

Família de Pere Serres Borràs, de Camilo i Emília Amposta Clua.

Marges del terme (I)

Agustí Colell Martínez

La gent que vivim als pobles de conreus estem habituats a veure i trepitjar bancals delimitats per marges de pedra seca. En el nostre terme municipal trobem marges de pedra seca per tot arreu, en llocs insospitats i de totes mides i formes. Ens donen constància de la tenacitat i laboriositat dels nostres avantpassats. Cal dir que aquesta laboriositat no és patrimoni únic del nostre poble; a la Fatarella encara hi ha mestres de pedra seca com en Joan Rius, o, sense sortir de la província, són notòries les cases de camp de pedra seca de Mont blanc, i saltant en el temps, les construccions prehistòriques de Menorca (Talaiots i Navetes).

La Foto 1 està presa des de la partida de la Coma d'Esteve, amb el poble al fons. A la part central hi veiem una mola que desvia el curs del barranc del Pinell. Les parets rocalloses laterals continuen fins la part del darrera, de manera que solament es pot pujar per la zona que veiem davant nostre. Observeu que s'albiren marges.

En la Foto 2 podem identificar els Merlets, més coneguts com el "barco", o el "submari". Des de fas uns dos anys que s'hi pot accedir per dos camins nous, per la part del barranc dels bous i per la part que mira a llevant, però no s'ha trobat cap rastre de cap camí de ferradura per on s'hi accedís antigament. Cal suposar que els marges que es veuen a la foto eren els més alts de tota una finca que arrencava des de les cambres.

La Foto 3 està presa des del camí que puja a Sant Marc (mola d'Irto). Es pot accedir als bancals des de la punta de la Carbassa, a la part més alta de les petges.

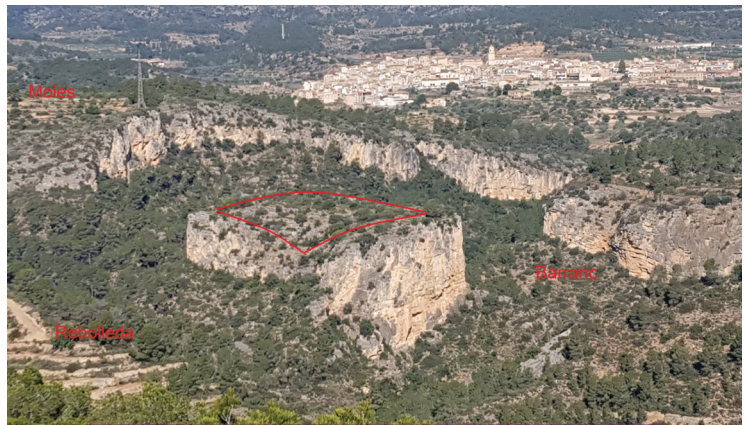

Foto 1.

Foto 2.

Foto 3. Fotos; Agustí Colell.

Festa Major 2022

EXPOSICIÓ: LA FESTA DELS QUINTOS

L'exposició d'enguany va recollir fotografies de grups de quintos nascuts des de l'any 1930 fins al 2004. Hi són gairebé tots els homes del poble, ja que antigament la festa la celebraven només els nois, el dissabte abans del 2n diumenge de febrer, que era el dia que allistaven als nois de 20 anys per anar a fer el servei militar. Més tard es va rebaixar als 18 anys, al complir la majoria d'edat, fins que l'any 2001 el govern va eliminar el servei militar obligatori, però la festa es continua celebrant com a l'inici dels joves a l'edat adulta.

Aquesta era una festa dels nois. Recollien llenya i feien una foguera a la plaça, després sopaven i estaven tota la nit de festa. Un dia anaven a caçar i es quedaven a dormir a la caseta de camp...L'any 1942 es va tornar a recuperar la festa i al vespre van fer ball de gramola. L'any 1944 es va traslladar aquesta celebració a la festa de sant Antoni i els quintos van substituir als majorals. En lloc de recollir i subhastar llenya van passar a organitzar una rifa i amb els diners que guanyaven pagaven la festa i els que anaven a la "mili" es repartien els diners que sobraven, que aquell any foren 90 ptes a cadascun dels sis quintos. Després la festa es feia per la Puríssima però la quinta de 1964 la van passar a l'estiu.

Els nascuts entre els anys 1966 i el 1969 van avançar un any la quinta, amb la intenció de guanyar un any per anar a la mili als 18 anys. De manera que els nascuts l'any 1966 es van ajuntar amb els nascuts els quatre primers mesos del 1967. A continuació van quintar els nascuts els darrers vuit mesos del 1967 i els primers vuit mesos del 1968. La següent va ser els darrers quatre mesos de 1968 i tot el 1969.

Des de l'any 1968-69 les noies van participar com a quintes en les diferents manifestacions de la festa. Abans només acompanyaven els nois al cap de dansa. Aquesta decisió va aixecar algunes crítiques. Va costar canviar de mentalitat i acceptar les noies en condicions d'igualtat.

Exposició sobre els quintos durant la Festa Major.

Exposició Festa Major.

Episodis d'història del Pinell

Antònia Serres Buenaventura

Portada llibre.

PRESENTACIÓ D'EPISODIS D'HISTÒRIA DEL PINELL

Marc Martínez Aroca

Durant les passades Festes Majors, vaig tindre el goig de poder presentar el nou llibre de l'Antònia Serres: *Episodis d'història del Pinell*, que és la recopilació de diferents articles d'investigació històrica sobre el nostre poble, escrits per l'autora durant els darrers 24 anys i publicats de manera successiva a *Fatumer*. Per a ser més fidels a la certesa, però, el llibre no només és una compilació majoritària d'articles anteriors, sinó que

també conté episodis inèdits, no anteriorment publicats, que vénen a omplir buits d'investigació existents, com és el cas dels capítols dedicats a la Guerra dels Segadors o el que fa referència a les vies de comunicació. Així que hi trobarem un repàs cronològic des de la prehistòria fins als darrers governs municipals del Pinell, en una obra magnífica de consulta, ordenada segons l'eix temporal.

Aquesta nova publicació lliga la història local amb la universal, en una clara voluntat de demostrar que el Pinell no és un lloc petit ni aïllat sense transcendència, sinó una important vila on s'han desenvolupat episodis que han marcat l'esdevenir del nostre país, d'Europa i del món sencer. Però allò que al meu parer més defineix aquest nou treball de l'autora, juntament amb els anteriors, és la mirada humana, en què res no és estrany, però en què tot és passat per la visió crítica de recerca de la certesa. És la mirada de qui investiga la història sempre tenint present la gent, les seues vides i el patrimoni com a bé comú. Per això *Episodis d'història del Pinell* s'ha de mirar com a part d'una trilogia formada conjuntament amb *El poble i la gent* (color lila) i *Viure i treballar al Pinell* (color verd).

Finalment, és just destacar que l'autora combina un treball d'investigació solvent, consultant fonts diverses i contrastant-les amb rigor, amb un altre no menys important de divulgació del coneixement (no en va, l'Antònia va dedicar la seua vida professional a ensenyar història, cosa que es veu en la voluntat d'explicar i en la mirada crítica que desprenen els textos).

Us convido a capbussar-vos en el llibre, començant per la coberta i la contracoberta, a l'interior de les quals hi ha dues fotos emblemàtiques del nostre poble: la Font de Baix rajant i la construcció del sindicat. Tant una com l'altra són les pedres de la història viva, les pedres que simbolitzen els solaments d'un poble viu, que ve de lluny i que es vol projectar al futur. Dit per l'escriptor portuguès Saramago, citat a la portadeta: "Som la memòria que tenim i la responsabilitat que assumim".

Voldria acabar fent un agraïment a l'Antònia pel seu treball i desitjant-vos una feliç lectura d'*Episodis d'història del Pinell*.

Presentació del llibre *Episodis d'història del Pinell*.

Carrosses

Els quintos representants de la festa.

Fotos actes de Festa Major

Concert de la Banda de Música de Benissanet.

La palça plena al Cap de Dansa.

Participants als còssos.

El correfoc pels carrers.

Any nou, vida nova

Damià Vallespi Alcon

Durant el 2021 vaig prendre la decisió de marxar a viure una temporada a Canadà, simplement per veure mon i també per poder enriquir el meu currículum. Els inicis van ser una mica durs, a més a més que no em va permetre conèixer molt al començament.

El context de l'inici de la meua aventura es pot resumir en dos paraules, covid i fred. Justet al marxar, la pandèmia del covid estava en ple creixement (aparició de la variant òmicron) i justet a Canadà començava un dels mesos més freds de l'any i, que en arribar allí, vaig descobrir que també era un dels mesos freds de la seva història... i ràpid ho vaig comprovar. Només feia dos setmanes que havia arribat i va caure una nevada que va deixar més de 60 cm de neu al carrer, algo que els propis habitants de Toronto no havien vist durant els últims 70 anys. A més a més, li havia de sumar el fred extrem que feia al carrer i que impossibilitava la vida social (la mitjana diària era de uns -12 graus) i, per acabar-ho d'arreglar, tot estava tancat ja que la pandèmia del covid amb la variant l'òmicron estava creixent (les mesures restrictives a Canadà en aquell moment eren molt més dures que a Espanya).

A mesura que l'hivern anava deixant pas al bon temps i el covid pràcticament va desaparèixer, vaig poder començar a descobrir més secrets de Toronto i la cultura canadenca. La cosa que més em va impressionar va ser com canvia la ciutat d'hivern a estiu, és a dir, la ciutat passa d'estar morta durant l'hivern (ningú pel carrer, tot nevat, etc.) a estar completament viva (molta gent pel carrer, cada dia hi havia un munt d'activitats per fer, etc.).

Una de les altres coses que aquesta experiència em va mostrar va ser la multiculturalitat que hi convivia a Toronto. Gent d'arreu del món fa que en aquesta ciutat es parlin més de 100 llengües. Aquest fet també ajuda a veure les diferències entre la comprensió dels temes tabús que predominen a la societat actual (orientació sexual, immigració, etc.).

Canviant de vessant, l'altra cosa que em va impactar més de Canadà va ser la seva bellesa natural. Durant la meua estància, vaig tenir l'oportunitat de viatjar per diferents indrets del país i poder observar l'espectacularitat de la naturalesa que aquest país té i, que segons la posició geogràfica, aquesta varia totalment. El que més em va impactar va ser els parcs nacionals de les muntanyes rocoses de Canadà.

Damià a Toronto.

Aquests parcs nacionals estan entre les províncies d'Alberta i British Columbia (oest de Canadà). Naturalment salvatge, aigua de color turquesa, aire fresc i pur, un espectacle per tots els sentits. El parc nacional més famós és el de Banff però el que més em va meravellar va ser el Yoho National Park ja que no hi havia tanta gent i el sentiment de llibertat es palpa des del primer moment que vaig posar el peu a terra.

Per acabar, una de les altres coses que vaig trobar és l'apartat econòmic. Depenent de la província on es viu el poder adquisitiu que les persones tenen és major o menor, però el que és comú a totes és que, en això ens marquen un gol per l'esquadra, és que els salaris són més alts i suficients per poder tenir un bon nivell de vida. Els preus són més alts que aquí, és cert, però la diferència entre salaris-preus de Canadà és molt més gran que la diferència salaris-preus d'aquí Espanya i lo que indica que el nivell de vida sigui més bo.

Tot i això que he explicat anteriorment, pel que fa al menjar no tenim res que envejar ja que la qualitat i la diversitat de menjar que nosaltres tenim aquí és molt millor que el menjar i les costums gastronòmiques que tenen allí.

La Roldana Associació

Sara Espinós Ferrer

La Roldana Associació, som un col·lectiu d'àmbit estatal format per professionals de diverses disciplines relacionades amb l'art, la història de l'art, la gestió cultural i l'educació.

Aquesta, va néixer com una plataforma ciutadana el mes de gener del 2021 amb l'objectiu de canviar els currículums educatius de les assignatures d'Història de l'Art i Fonaments de les Arts a Batxillerat i incloure-hi dones artistes. Per què els volem canviar? Doncs perquè actualment 0 és el nombre de dones que apareixen en el currículum educatiu de l'assignatura d'Història de l'Art de Batxillerat.

Des de l'Associació vam presentar al Ministeri d'Educació una proposta d'artistes, en forma de catàleg, que pensem que són imprescindibles i que haurien de figurar als currículums educatius per la seva rellevància en la Història de l'Art. Una proposta que naix de l'estudi detallat dels continguts i de les necessitats que ens trobem a les nostres aules. Aquests catàlegs es poden descarregar gratuïtament a la nostra pàgina web:

<https://asociacionlaroldana.com/nuestra-propuesta-2/catalogos/>

Ara com ara, som més de 150 persones de gairebé totes les comunitats autònomes, organitzades en diferents grups de treball i el nostre pilar principal és la necessitat de divulgar aquests continguts que no s'acostumen a impartir als centres educatius. Per aquest motiu hem preparat uns tallers per a l'alumnat d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat, que impartim directament en els centres educatius i que permeten un primer contacte amb aquestes artistes oblidades, així com una profunda reflexió sobre per què no les estem estudiant i per què és necessari una revisió profunda de la Història de l'Art i de com l'expliquem.

LA ROLDANA

Historia del Arte

● Catálogo I ●

Per a més informació ens podeu seguir a la nostra pàgina web i a les xarxes socials o enviar-nos un correu:

info@asociacionlaroldana.com www.asociacionlaroldana.com

Sara Espinós Ferrer
 Coordinadora del grup d'Educació i membre de la junta
 directiva de La Roldana Associació.

35è aniversari de la colla de diables i grallers de l'Ull del Bou

Magda Ferré Serra

L'any 1987 una colla de joves del Pinell va embarcar-se en un viatge. Aquell viatge encara dura i enguany fa 35 anys de recorregut. L'Ull del Bou està d'aniversari i el passat 16 de juliol va celebrar, amb ganes renovades i amb molta il·lusió, una gran festa.

La gent necessitava L'Ull del Bou, el seu foc i la seua música. Després de dos anys de pandèmia, tothom esperava un dia de fer poble, de xalar i d'engrescar la gent, petits i grans. Ningú s'ho podia perdre, ningú s'ho volia perdre.

Per celebrar l'aniversari es van programar diferents actes. Pel matí un vermut electrònic i per la tarda es va fer una plantada de gegants i de bestiar de foc i tot seguit una cercavila pels carrers del poble. Tot i la calor, els gegants i caps grossos es van passejar pel carrers dels Pinell. Hi va participar diferents colles: els Gegants i gra-

llers de Gandesa, els Gegants de Fraga, la batucada "Sòroll i prou" de Corbera d'Ebre, acompanyats tots ells pels caps grossos i grallers de l'Ull del Bou. Ja entrada la nit, es va celebrar un sopar popular. Més tard, a la llum de les estrelles, la gent va poder gaudir de les espurnes dels diables i bestiari del Correfoc, en el qual van participar els diables i el Fardatxo de Rasquera, els diables Els Caronyers de la Montera i el seu Corb de Corbera d'Ebre, el diables de la Cabra Petita de Reus, acompanyats pels Diables, Drac i grallers de l'Ull del Bou. Finalment i per acabar la festa va actuar el grup Skatarella i tancant la festa fins a la matinada el DJ Robert Amposta.

Gràcies a tothom per ajudar i col·laborar en la festa del 35è aniversari del L'Ull del Bou.

ULL, ULL, ULL DEL BOU!!!!

Celebració del 35è aniversari de l'Ull del Bou. Foto: Diana Vives.

Acte sobre la Batalla de l'Ebre

Homenatge a les víctimes i combatents de la Batalla de l'Ebre

El risc d'incendi de finals de juliol ens va impedir pujar com cada any a la punta Alta, cim emblemàtic de la serra de Pàndols. Ha estat la Pianola on es va realitzar l'acte d'homenatge a les víctimes i combatents de la Batalla de l'Ebre. Presidit per la consellera de Justícia, autoritats comarcals i locals, ens va acompanyar Salvador Farrés, biberó de 102 anys que va llegir aquesta carta.

Acte sobre la Batalla de l'Ebre a la Pianola.

Acte Serra de Pàndols 24.07.2022

Bon dia, estic molt content d'estar avui aquí amb tots vosaltres, acompanyant-vos en aquest acte entranyable de memòria històrica, on tantes persones, joves sobretot van veure estrocnada la seva vida.

La primera vegada que vaig venir a aquest acte em vaig sentir commogut per aquest bonic lloc i per la tragèdia que aquestes terres guarden a les seves entranyes. Avui em sento molt agraït per estar aquí amb tots vosaltres, perquè la presència surt de dins del cor de tots els que som aquí.

A mi em va tocar lluitar en aquesta guerra, però em vaig escapar de participar en aquesta batalla del Ebre, quan estàvem entre Falset i Mora la Nova vam caure presoners del bàndol franquista!

El primer cop que vaig venir al acte que aquí es celebra de la cota 705 va ser fa cinc anys, el 2017 i vaig venir acompanyat d'amics manresans, gràcies a ells vaig connectar de nou amb aquesta terra.

Anteriorment havia vingut en un viatge amb els companys del Casal d'avis de Manresa a conèixer els llocs més emblemàtics de la història. De veritat us dic que quan vaig passar per Corbera vaig sentir lo millor i lo pitjor de la guerra!

Un senyor que cuidava aquest lloc, que encara no estava arreglat com ara, al saber que era de la lleva del biberó se'm va abraçar i emocionat em va dir " Salvador ara t'ensenyaré el que aquí va passar, el meu pare m'ho va explicar tot..." i em va ensenyar un local on el seu pare va veure tancades moltíssimes persones mortes amuntegades, mentre a l'horitzó explicava que se sentien els bombardejos de l'exercit franquista. Avui amb la presència de tots nosaltres aquí, encara recordo més els sentiments que vaig tenir aquell dia!!

Gràcies a tots!

Salvador Farrés Oliveras

Què va passar

D'amagat de la gent gran ens fèiem moltes preguntes. Interrogàvem silencis que parlaven sense veu.

El no parlar d'opressió planejava per la casa com la boira ploranera que ho amerava tot.

Què se'n va fer dels somnis dels homes que foren joves sota la bota feixista que els obligaren a no ser.

Els, a força de callar, esborraren els camins construïts sota la nit, embriacs de desesper.

Quantes coses s'emportaren sota la xarxa del temps que no pogueren comptar per por a no tenir por.

Carme Romia i Agustí.
Seròs, 25 de gener de 2021.

Una nova centenària al Pinell

El passat 20 de juliol la Carmeta del Bou va complir 100 anys, celebrats amb veïns i amics. Malauradament nou dies despès ens va deixar. Altres centenàries del poble dels darrers anys foren Carme Lanort Ferré, complerts l'any 2010, Francisca Luengo Martínez (2011), Francisco Serres Sabaté (2015), Magdalena Guarí Amposta (2017) i Rosa Amposta Borrull (2018).

Carme Buenaventura Bayot celebrant el seu centenari.

El projecte Nilak

Nilak és un espai escènic itinerant que apropa les arts escèniques contemporànies a aquelles comarques catalanes que estan a l'oblit. Nilak aposta per descentralitzar les arts escèniques dels grans nuclis urbans i convertir els pobles de l'àmbit rural en l'epicentre de les arts escèniques en viu.

La proposta es du a terme amb una carpa mòbil que té les condicions tècniques necessàries per desenvolupar espectacles, tallers, exposicions i creacions durant una estada de 10 dies a cada població. Aquestes activitats es treballen juntament amb els habitants locals per generar una immersió al territori i establir-ne el diàleg i la co-creació, en especial amb les escoles.

Nilak va muntar la seva carpa al Pinell de Brai i una part important de la seva estada va ser la creació comunitària d'un espectacle amb professionals i gent local.

Carpa Nilak al camp de futbol.

Imatge d'un dels espectacles.

Músics de la banda EMMB.

El carrer de la Botera

El carrer de la Botera rep el nom per la botera que hi ha davant de cal Picaïto, per on s'escola l'aigua quan plou, ja que el carrer no té sortida. La filera de cases de ca Roc, cal Picaïto, ca Dameso de Badia i ca Miranda, que donen als Valls (actual carrer de Sant Llorenç), tancaven el poble pel sud. A l'inici del carrer que dona a la Plaça hi havia el porxo del Monco.

Els bombardejos efectuats per l'aviació alemanya durant la Batalla de l'Ebre van ensorrar part de les cases aquest carrer, el perxe i la casa de cal Monco. A la segona fotografia es veuen els arcs que sostenien el perxe ja desenrunats, però poc després es van tirar a terra.

Desapareixia així la fisonomia tradicional de la plaça de la Vila, ja que també va caure el perxe de la Cooperativa. S'observa el carrer escalonat i com les voreres estaven una mica rebaixades i empedrades perquè hi circulés l'aigua que feia cap a la botera. Posteriorment es va refer ca l'Arany i la Maellana, l'actual ca Miranda i ca Bernabé de la Rosario es van reconstruir aprofitant part de ca Mossènyer i de cal Marge. A la part baixa del carrer, s'hi va fer unes escales.

Darrerament l'Ajuntament ha rehabilitat el carrer que ha quedat amb l'aspecte que mostra la fotografia.

El perxe del Monco els anys trenta del segle passat. Autor: Desconegut

El perxe després de la Batalla de l'ebre, Fons Regiones Devastadas. ACBE

Carrer de la Botera.

L'actual carrer de la Botera

ACTA SESSIÓ EXTRAORDINÀRIA 09-06-2022

Membres absents: Laura Vallespí Martí (Junts) i Delmir Prieto Serra (FIC).

- S'aprova, per unanimitat, autoritzar l'adhesió de l'àmbit territorial del municipi del Pinell de Brai al **Grup d'Acció Local Consorci Intercomarcal d'Iniciatives Socioeconòmiques**. Proposar al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies les dates de les dues **festes locals**, retribuïdes i no recuperables per al proper any: 21 d'abril de 2023 i 7 de desembre de 2023. Aprovar inicialment la modificació puntual de les **Normes Subsidiàries** del municipi del Pinell de Brai (expedient 02/2022). Concedir una **subvenció** de 4.000,00 € a l'entitat **Club Futbol Pinell**. Concedir una **subvenció** de 400,00 € a l'entitat Agrupació de Defensa Forestal **ADF PUNTALTA 169**. Concedir una **subvenció** de 2000,00 € als **propietaris de les finques on es troben ubicades les basses de prevenció d'incendis forestals**. Aprovar definitivament la imposició i l'ordenació de contribucions especials per l'obra "Millora **pavimentació** i serveis als carrers: Carrer Mores, Plaça del Mercat i Carrer Botera". Concedir una **subvenció** de 1.000,00 € a l'entitat **AMPA Escola Cèsar Martinell**.

- Donar compte de l'informe de presa de raó en **comptabilitat dels ingressos del període 2021**. Donar compte del Decret 191 sobre aprovació de Pla de Tresoreria 2022.

➤ Informació d'alcaldia

La gestió del bar de les piscines la porta el mateix arrendatari que l'any passat, ja que va sol·licitar una pròrroga. I sobre les obres que van quedar pendents de la rehabilitació l'empresa ha fet els treballs i hi està treballant actualment, si segueix quedant una altra pendent es tornarà a signar un compromís amb el constructor.

A la convocatòria excepcional de subvencions de la Diputació s'ha demanat l'arranjament del Camí del Mas de

Moteller, la proposta presentada havia d'estar vinculada a la prestació d'algun servei municipal, i en aquest cas serà l'abastament d'aigua.

Pel que fa a la connexió de llum del Mas de Moteller, e-distribució demana per passar inspecció i donar l'alta una zona pavimentada. Actualment està tal com estava el projecte d'Indústria, demanen un metre de pavimentació, es farà tot el tram decamionestansituatselstransformadors. Ja s'ha parlat amb un constructor per fer les obres i es faran durant els propers dies. És una prioritat donar d'alta la llum i garantir l'abastiment d'aigua.

Sobre el pla d'obres de la Generalitat, que s'estan arranjant actualment els carrers Mores i Botera i la Plaça del Mercat. S'informa que les obres de la Plaça del Mercat estan pràcticament acabades, només manca la pintura dels aparcaments, i que s'obrirà la plaça de forma imminent. El carrer Botera està a meitat execució, i el carrer Mores té una previsió d'inici durant els propers dies.

Es comunica que mitjançant la borsa de treballadors de brigada, aquesta mateixa setmana s'ha incorporat un nou treballador en substitució d'una baixa. La substitució és temporal mentre no tingui l'alta el treballador habitual.

Degut a la jubilació d'un treballador, i després la jubilació d'un altre, es proposa a tots els regidors fer un acte per reconèixer la feina d'aquests dos persones a l'Ajuntament.

S'ha participat a la convocatòria d'equipaments culturals de la Diputació, per tal de poder renovar l'equipament del centre polivalent.

S'ha creat una nova associació de caçadors al municipi.

L'ajuntament ha estat beneficiari d'un fons europeus mitjançant el Servei d'Ocupació de Catalunya, amb el programa ACOL. En

aquest programa es podrà contractar una persona de suport a la neteja, i al mateix temps aquesta persona (que es troba en situació irregular i es podrà contractar gràcies al programa) regularitzarà la seva situació administrativa. Els candidats a ocupar els llocs van ser escollits per serveis socials, l'Ajuntament va demanar dos llocs i només ha estat beneficiari d'un d'aquests. El programa té una durada d'un any, que serà el temps que treballarà aquesta persona a l'Ajuntament.

La regidora Fornells (Entesa) explica la situació de l'escorxador municipal i el requeriment de tenir un centre de desinfecció. Explica que el Departament d'Acció climàtica ha requerit els ajuntaments que tenen un escorxador que, per seguir mantenint-lo obert, és obligatori disposar d'un centre de desinfecció dels vehicles on es transporten els animals. S'ha projectat fer-lo a la zona de l'antic safareig ja que a l'escorxador no hi ha espai suficient. El centre de desinfecció té unes dificultats tècniques que la regidora explica com s'han solucionat. El centre de desinfecció podrà ser utilitzat tant pels usuaris de l'escorxador com per la resta de veïns i veïnes del poble. Es destaca que les exigències del Departament d'Acció climàtica no faciliten gens, als Ajuntaments petits, tenir els escorxadors oberts.

S'expliquen els nous protocols, que s'han implementat després de la pandèmia, de comunicació d'esdeveniments i festes. Cada vegada que se celebra un acte festiu, s'ha d'efectuar una comunicació específica al Departament d'interior.

S'exposa un problema existent amb noves construccions urbanístiques a finques rústiques sense permís d'obra. Els agents rurals ja han aixecat acta d'aquestes construccions il·legals i caldrà augmentar els mecanismes de control per evitar perjudicis als veïns i veïnes. S'insisteix en què és obligatori demanar permís d'obra, i complir en tot moment la normativa urbanística de la Generalitat que regula

les construccions.

S'explica la prova pilot de menjador a la llar d'infants, que s'ha acordat conjuntament amb l'equip docent i els pares i mares dels alumnes, per tal d'oferir durant el mes de juliol horari intensiu amb servei de menjador. Aquest any serà una primera prova que s'avaluarà per si es pot implementar en més ocasions.

Sobre el P2 gratuït que ha anunciat la Generalitat a les llars d'infants, s'ha programat una reunió amb els pares i mares per informar-los, encara que de moment no tenen massa informació de com es gestionarà. En aquesta línia, els pares i mares dels alumnes de la llar d'infants municipal estan preocupats per la possibilitat d'unificar la llar d'infants amb l'escola. L'Ajuntament s'ha compromès que mentre hi hagi les ràtios d'alumnes actuals es mantindran les dues escoles com fins ara, ja que unificar les dues escoles suposaria una pèrdua de servei important a la llar d'infants.

Pel que fa a la denúncia que va interposar el regidor Prieto (FIC) davant l'Agència Antifrau de Catalunya, l'Agència ha comunicat a l'Ajuntament que enviava les factures a Hisenda i que per part seua no tenien res a dir. L'Ajuntament entén que ha actuat correctament en tot moments, i que la denúncia del regidor Prieto només fa que perjudicar i atacar directament als veïns i veïnes del poble. El que pretenia ser un atac contra l'equip de govern s'ha convertit amb un greuge cap als veïns.

Sobre el projecte de Solbrai, està tenint una gran acollida. Actualment s'estan gestionant més de 25 sol·licituds. S'estan fent els càlculs de costos i d'estalvi per a cada persona que es vulgui connectar, com cadascú té comercialitzadores diferents pel que fa a la llum s'ha de fer un càlcul individual. S'ha fet una campanya porta a porta i s'està atenent via telefònica a tots els veïns que tenen dubtes.

Registre de temperatures i pluviometria dels mesos juliol, agost i setembre de 2022

Simó Ferré Serres

- **Juliol:** episodi de pluges molt abundants per l'època de l'any, acumulant un total de 46 l/m² entre els dies 5 i 6 de juliol. No es registrava un episodi tan important un mes de juliol des del 2001, amb un total de 63 l/m². La mitjana 2001-2022 és de 14 l/m², per la qual cosa aquest any s'ha acumulat més d'un 300% de la precipitació mitjana.

Podem estar contents de que l'aigua va caure de forma intensa però sense arribar a pedregar. Una pedregada a n'esta época de l'any pot arribar a fer molt mal a l'agricultura. No van tindre la mateixa sort a alguns pobles veïns, on la pedra va afectar més de 3.000 ha de conreus.

També ha sigut un juliol excepcional pel que fa a temperatures, registrant-se una mitjana mensual de 26,8°, superada únicament per una dècima per la mitjana del juliol del 2019. S'han assolit màximes per damunt dels 35° en 6 ocasions, distribuïdes de manera uniforme al llarg del mes; el que ha fet accentuar la sensació d'onada de calor continuada que estem vivint estos últimos estius. La màxima de 37,8° registrada el dia 15 és la màxima més elevada registrada en un mes de juliol en els 6 anys de dades disponibles.

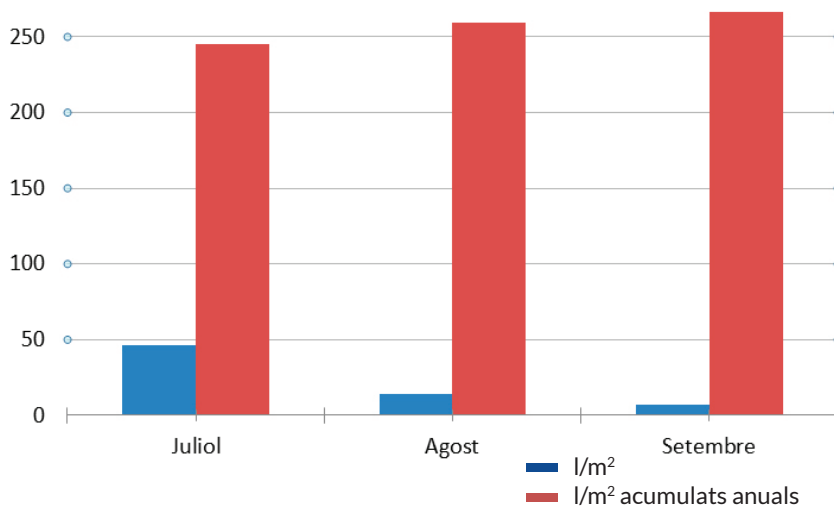
És destacable també el fet que s'han registrat 24 nits tropicals (amb mínima per damunt dels 20°), fet que comporta que siga difícil aconseguir dormir de manera còmoda. En 6 anys de registres, és el número més alt de nits tropicals per un mes de juliol, superant les 22 de l'any 2017.

- **Agost:** el mes d'agost ha sigut termomètricament encara més anormal que el juliol. Ha batut els següents records interannuals:

- Temperatura mitjana mensual anual, amb 27,6°
- Setmana amb la mitjana més elevada anual, 29,6°
- Màxima absoluta per un mes d'agost, 40,4° el dia 12
- Mitjana de màximes més alta, 33,9°
- 30 dies amb màxima per sobre del 30° (igualant el 7-20) i 11 dies amb màxima per damunt dels 35°!, quasi doblant els 6 dies del juliol, registre que ja suposava el record interannual. La calor va ser especialment intensa durant la primera quinzena de mes; durant estes dos setmanes, la màxima més baixa va ser de 34°.

	Juliol		Agost		Setembre	
màxima / mínima abs.	37,8	17,8	40,4	17,9	33,7	13,6
Dia	15	6	12	20	6	30
màxima / mínima mitj.	33,1	21,2	33,9	21,9	28,2	18,9
Mitjana	26,8		27,6		23,1	

	Juliol	Agost	Setembre
Pluja mensual	46	14	7
Pluja mensual mitjana (2001-2021)	14	12	49
Episodis de pluja (> 1 mm)	2	2	2
Pluja anual acumulada	245	259	266

- El número de nits tropicals també va ser rècord, amb un total de 25. Sort que hi va haver uns dies durant la 3ª setmana que la calor nocturna es va mantindre a ratlla, si no podriem estar parlant de registres verdaderament escandalosos.

Referent a la pluja, res destacable: un total de 14 l/m², repartits en dos dies precipitació.

- **Setembre:** un altra vegada hem de parlar d'un mes càlid i sec.

No es tracta d'un mes recòrd pel que fa a temperatures, però els 23,1° de mitjana mensual el posen el 2n en el rànquing mensual, únicament superat pel 2018 (23,5°). Si que s'ha batut el rècord de dies amb màximes superiors als 30° (11 vs 10 al 2018) i de nits tropicals (10 vs 8 al 2021).

Ha sigut un mes amb dos parts ben diferenciades: final dia 12 les màximes van estar quasi sempre per damunt dels 30° (mitjana 31,3°). La segona part del mes ha refrescat mes o fins i tot podriem dir que ha fet certa fresca (res desmesurat per l'època si fem un cop d'ull a les dades històriques).

Pluviomètricament res destacable, uns escassos 7 l/m², el 2n registre més baix de la sèrie 2001-2022. Durant les dos últimes dècades, el mes de setembre es caracteriza per un règim de pluges completament erràtic (d'altra banda molt típic del començament de la tardor a la nostra zona climàtica), amb registres que van des dels 0 (2011) fins als 162 l/m² del 2009. Ja ho diuen que el setembre o asseca les fonts o s'emporta els ponts.

Analitzant objectivament les dades, no és difícil arribar a la conclusió que els estius s'estan endurint cada cop mes a les nostres terres degut a l'acció del canvi climàtic. És urgent prendre consciència de la gravetat del problema i intentar posar el nostre granet d'arena per corregir la situació.

Si no aconseguim posar fre a l'augment de les temperatures, en les pròximes dècades segurament presenciarem canvis irreversibles als nostres ecosistemes més propers.

Agusti Colell Martínez

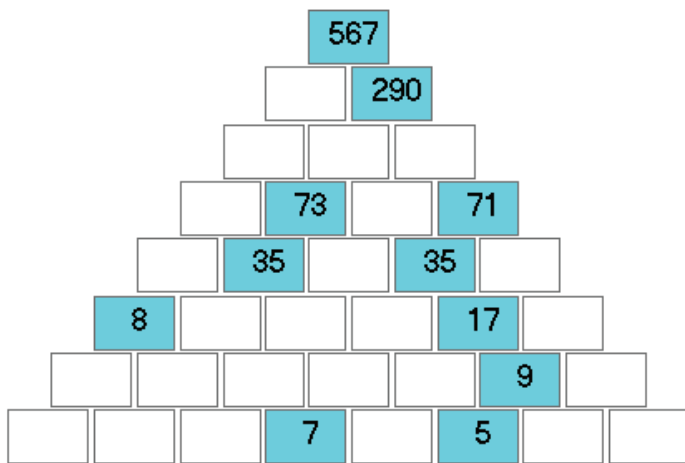
1 El pare de la Júlia té 4 filles. Es diuen Ana, Ena, Ina i... Com es diu la que falta?

2 El sanguinari i home de paraula Gengos Khen va apressar a Temarlen, que era el cap d'una tribu enemiga. Li va dir: "Parla'm de tu mateix. Si em dius veritat moriràs decapitat, sense partir; però si em dius mentida moriràs a la creu, agonitzant durant uns dies". De resultes d'allò que va dir Temarlen es va salvar de la mort, Gengos Khen va respectar la seva paraula. Què va dir Temarlen?

3 Es tracta d'endevinar un número de quatre xifres diferents, incloent el 0, que pot anar a l'inici. Si la xifra està en el lloc adient es marca com a mort (un * per cada mort). Si la xifra hi és, però no al lloc que li correspon, es diu ferit (una x per cada ferit).

	NÚMERO	MORTS	FERITS
a)	1234	cap	cap
b)	5674	**	cap
c)	5690	**	x
d)	5394	*	x
e)	5689	*	x

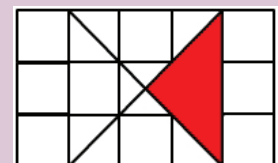
4 Intenta resoldre el sudoku i el triangle numèric següents:

3		6					4
				9			
	8					5	1
5							2
8	4			7		6	
	6		4		3		
				5	4	7	
1		8		3		9	
	5						8

Solucions als passatemps de la revista anterior (núm. 104)

1 **Tretze guants.** El pitjor dels casos possibles és que traiem primer tots els guants d'una mateixa mà (6 de negres i 6 de marrons). El tretzè haurà de ser forçosament de l'altra mà. El color tant ens farà perquè ja tindrem la parella negra o marró. Recorda que el problema diu que ens hem de posar un parell de guants del mateix color, però no ens exigeix un en concret.

2 El quadrat central equival a 9 quadradets perquè cada costat conté 3 quadradets. Per tant el quadrat central és $9/(9+6)$ del total. En percentatge seria $9/15 = 3/5 = 0.6 = 60\%$. Però el triangle és la quarta part, així que és el **15%**.

3 "No estaria dient mentida..." equival a dir que és veritat, per tant es pot suprimir del text. "No puc no dir-te..." equival a "he de dir-te", per tant també es pot suprimir. A més "és impossible negar-te que sí que és verdader..." no afecta al sentit de la resposta. Llavors queda "no deixa de ser fals..." equival a "és fals" i per tant tot el sentit queda resumit a "és fals que no ens haguem de casar". Serà cert que **sí es casaran**.

Farmàcies de guàrdia

SETMANA	OCTUBRE	NOVEMBRE	DESEMBRE
PRIMERA	Arnes	Pinell	Villalba
SEGONA	Horta	Batea	Batea
TERCERA	Bot	Caseres	Pinell
QUARTA	Gandesa	Gandesa	Horta
QUINTA	Fatarella	Villalba	Gandesa

CAPS DE SETMANA: Móra d'Ebre. Les farmàcies de guàrdia mantenen els torns setmanals. Gandesa està oberta tots els dissabtes de 10h fins a 20h.

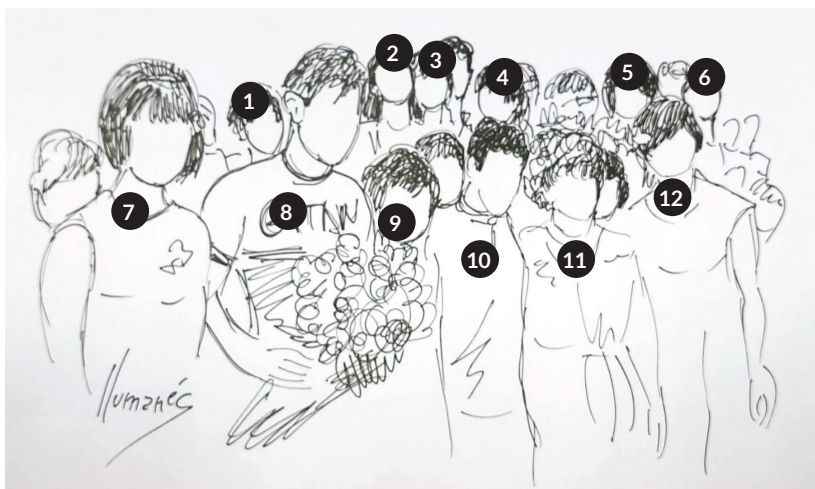
Telèfons: Arnes 977 435 389 / Batea 977 430 263 / Bot 977 428 200 / Caseres 977 431 859 / Corbera 977 420 465 / La Fatarella 977 413 417 / Gandesa 977 420 069 / Horta 977 435 023 / El Pinell 977 426 206 / La Pobla 977 439 727 / Villalba 977 438 105

Telèfons d'interès

Ajuntament del Pinell	977 426 231
Consultori mèdic del Pinell	977 321 395
Generalitat de Catalunya Deleg. Territorial del Govern	977 441 234
Ambulàncies Gandesa	977 420 697
Urgències	977 420 036
Creu Roja Batea	977 420 965
CAP Gandesa Ambulatori	977 421 245
Ambulatori Tortosa	977 500 333
Hospital Verge de la Cinta	977 519 100
Hospital de la Santa Creu	977 500 533
Quinta Aliança	977 501 344
Consell Comarcal de la Terra Alta	977 420 018
DARP Gandesa	977 420 146

Punt d'informació juvenil	977 420 614
Estació d'autobusos Gandesa	977 420 910
RENFE Móra la Nova	977 400 349
Avaries Telèfon	1002
Avaries llum	977 440 032
Mossos d'Esquadra	088
Bombers Urgències	977 420 080
Bombers Consultes	977 420 885
Farmàcia Pinell	977 426 076
Hospital Móra d'Ebre	977 401 811 977 401 863
CEIP Cèsar Martinell	977 426 216
Serveis funeraris Mena	600 515 225 630 064 056

Solució al qui és qui

Grup de noies (any 1965)

1. Pepita Aroca Montaña, de Sarraquet
2. Rosario Borrull Serrà, d'Embut
3. Genoveva Vallés Alerany, de Mariet
4. Montserrat Ferré Martí, del Picaito
5. Rosa Amposta March, de la Generosa
6. Marisin Serres Buenaventura, del Corredor
7. Pilar Olesa Ferré, de la Marrojana
8. Ciclista
9. Llorença Vallespí Montagut, de Montagudet
10. Ciclista
11. Felisa Guarí Montaña, del Cadiraire
12. M. Dolors Fucho Borrull, de la Xamba

ELECTRICITAT I FONTANERIA **A&B C.B.**

INSTAL·LACIONS D'ELECTRICITAT I FONTANERIA
C/ Pilonet, 13 Tel. 977 42 63 38

Peluqueria Unisex **CRIS**

C/ Lleida, 26 Tel. 977 42 60 05 - 977 42 60 34
EL PINELL DE BRAI

Reparació i venda d'ordinadors. Servei d'accés a internet.

HelpSystems

Ferran Montagut
Telèfon: 977 457 408
Mòbil: 649 304 857
E-mail: ferran@helpsystems.info
www.helpsystems.info

Xarxes informàtiques. Servei a domicili.

Farmàcia
Anna Pellisa de Cid

Anàlisis de pell, colesterol i sucre
Telèfon 977 426 206

<https://www.instagram.com/farmacianapdc/>

OBRES FAB

CONSTRUCCIONS EN GENERAL

C/ Santa Magdalena, 18
Tel. 977 42 60 73 620 88 97 14
43594 EL PINELL DE BRAI

Aleu Instal·lacions

Electricitat · Fontaneria · Calefacció
Aire Condicionat

Carlos Aleu Montagut

C. Benifallet, 4 · 43594 El Pinell de Brai · Tarragona
Tels. 620 263 962 · 977 426 243 · aleuinstala@terra.com

**Venda d'ordinadors, Impressores,
Servidors...**

Reparació i manteniment...

**Instal·lacions de ADSL, Xarxes,
Tallafocs, S.O...**

**Formació Excel, Photoshop, Access,
Word...**

**Programació a mida, Pàgines web...
Fungibles, Tònens, tinta...**

Disseny Gràfic, Maquetació, Tríptics...

www.ebresoft.com info@ebresoft.com

Tel/Fax. 977 42 60 25 620 86 46 86

FUSTERIA MECÀNICA I MOBLES
JOSEP VALLESPÍ MONTAGUT
 c/ Pilonet, 19 tel. 977 42 60 98
 EL PINELL DE BRAI

Forn de Castell
 C/ Forn, 2
 Tel. 977 42 61 11
 El Pinell de Brai

Peixateria Sònia
 Peix fresc i marisc

 c/ Sant Domènec, 3
 Tl. 977 42 61 86
 El Pinell de Brai

LA PUÇA
 Carrer del Pou de la Neu

CERÀMICA
Humans
 C/ Gaudí, 7 — 646 619 283

OPTIM
 DISSENY IMPRESSIÓ WEB RETOLACIÓ AUDIOVISUAL

Tel. **977 476 481**
 C/ Mirador, 7
 43791 Ascó
 info@optim.gr
 www.optim.gr

PINTURES I DECORACIONS
SERRES
 C. del Cos, 5
 Tels. 977 42 63 11 - 618 44 02 29
 EL PINELL DE BRAI

CELLER LAUREANO-SERRES
 www.serres.net | laureano@serres.net

FORN DE PA I PASTISSERIA
MONTAÑA
 Plaça del Mercat, 2
 Tel. 977 - 42 62 17
 EL PINELL DE BRAI

ca l'àngel
 allotjament rural
 C/ Pou de la neu, 16 - 43594 El Pinell de Brai - Tarragona
 tel. 977 426157 e-mail: info@calangel.info www.calangel.info

PLANTES DEL TERME

Nom comú: Vidiella, Gesamí bord, herba de llagues

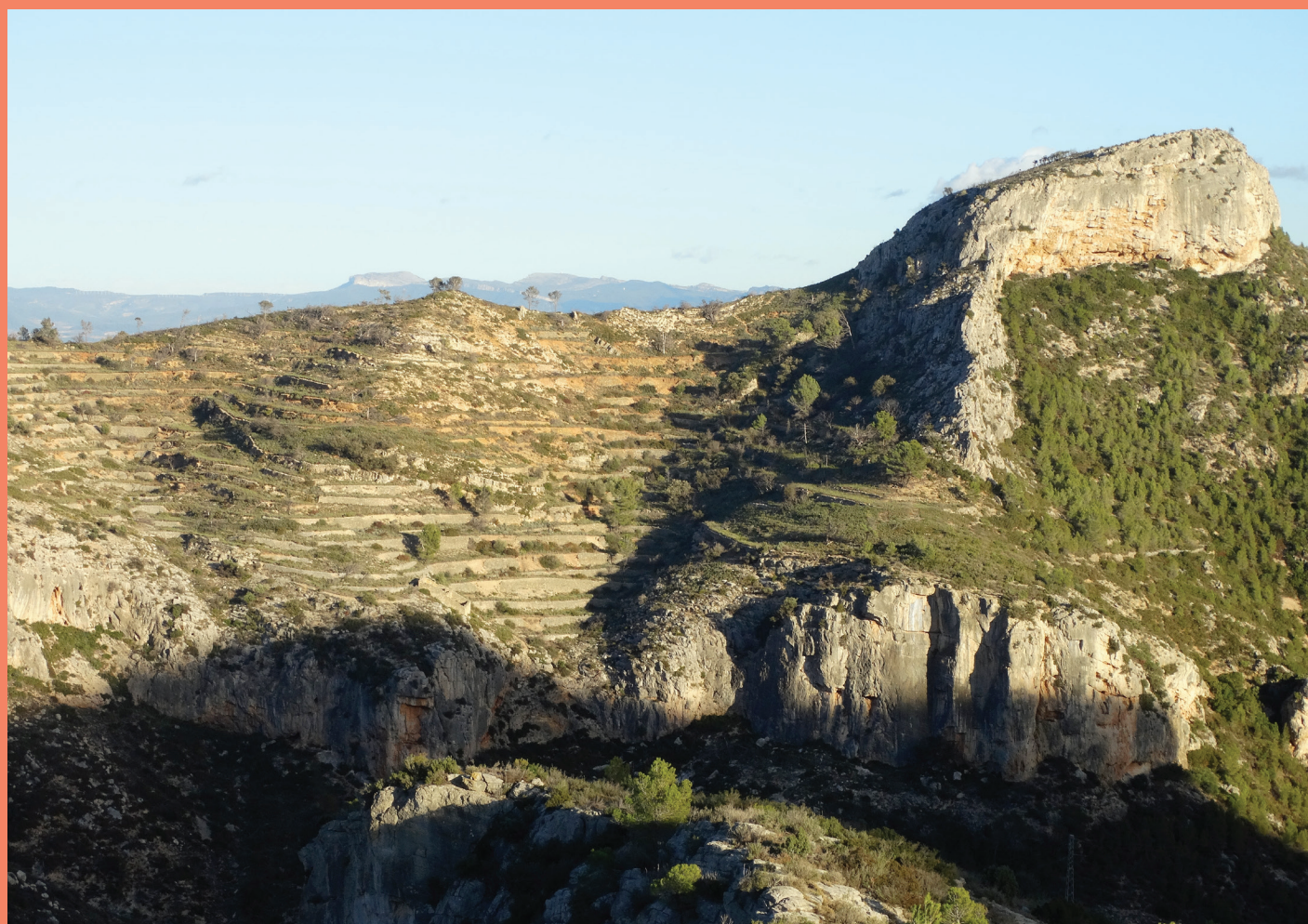
Nom científic: *Clematis flammula*

La vidiella és una planta trepadora que es retorça al voltant de troncs i murs gràcies a les seves tiges flexibles i als pecíols abraçadors de les fulles. Floreix a l'estiu unes flors petites, blanques i oloroses, amb quatre pètals. Creix en barrancs, vores de rius, marges i boscos humits de la zona Mediterrània. Els fruits apareixen a l'inici de la tardor i podem trobar-ne fins novembre. Són petits i secs i porten una aresta plomosa més curta que la dels fruits de la vidalva. Produeix irritacions al fregar-la amb la pell. Popularment s'ha fet servir per tractar les berrugues. No és aconsellable el seu ús.

Amb la col·laboració del Parc Natural dels Ports.

INDRETS DEL PINELL

Vista des de dalt del puntal de l'Os de la vall closa de les Petges, amb les Puntetes i la punta de l'Àguila

Sabeu on està?

**Sabeu on es troba
aquest parterre,
florit part de l'any?**

La imatge d'una entrada de casa de l'anterior Fatumer correspon a ca la Montse i Ramon, del carrer del Forn.

Qui és qui?

Foto amb els ciclistes de la Festa Major, any 1965. Foto cedida per Llorença Ballester.